

MEDAILE ZIKMUNDA HAIMHAUSENA OD FRANZE SCHEGY

Tomáš Kleisner

V numismatické sbírce Národního musea je uložena také velká zlatá medaile Zikmunda Haimhausena. Poprsí zprava, v paruce, pláští a v brnění je doplněné opisem SIGISMUNDUS AB HAIMHAUSEN S.R.I.COMES (= Zikmund z Haimhausenu, hrabě svatě říše římské). Na reversu je osmiřádkový nápis REI/METALL.NUMARIAEQ./PER BOIOAR.PRAESIDI/DE ARTIBUS MERITISS./GRATI ANIMI MONUM./D.D.D./FR.AND.SCHEGA/MDCCLX. (= předsedovi bavorského hornictví a mincovnictví, nejzasloužilejšímu o umění, na znamení vděčné paměti dává, věnuje a zasvěcuje František Ondřej Schega roku 1760). Medaile je na aversu značena F.A.S., měří 44,5 mm a váží 34,89 g, což odpovídá deseti zlatým dukátům.¹

Jan Zikmund Ferdinand Josef hrabě z Haimhausenu byl bavorský právník, úředník a podnikatel. Narodil se 28. prosince 1708 v Mnichově a zde také 16. ledna 1793 zemřel. Jako šestnáctiletý zapsal se na salzburské universitě, od roku 1726 poslouchal dva roky právo na Karlově universitě v Praze. Pak následovala cesta do Drážďan, Berlína, Lübecku, Hamburku, Amsterdamu a Lovaně.

Po studiích převzal správu rodinných statků na Chebsku. Kromě Chodové Plané to byly i doly na měď. I proto odešel do Lipska studovat hornické vědy, metalurgii a chemii. Po Krušnohoří navštívil i rakouská horní města. V souvislosti s kvetoucím dolováním založil na českém panství osadu Nový Haimhausen se železárnou.

Po smrti Karla VI. vystoupil se svým nárokem na český trůn bavorský kurfiřt Karel Albrecht, kterému Haimhausen holdoval jak v Praze, tak ve Frankfurtu při císařské korunovaci. Na mnichovském dvoře se Haimhausen plně uplatnil až za jeho nástupce Maxmiliána Josefa III., který ho jmenoval v roce 1751 do čela nově zřízeného mincovního a horního kolegia. Mincování vylepšil povoláním známého mincmistra Jiřího Jastera z Mohuče, příležitost poskytl nadanému samoukovi Schegovi, který se z puškaře vypracoval na rytec mincovních razidel a vyhledávaného medailéra. Později Haimhausen prosadil zřízení porcelánky v Nymphenburgu. Stal se zakládajícím presidentem bavorské akademie věd; ta vznikla díky úsilí dvorního rady Jana Jiřího Loriho, zaměstnaného na Haimhausenu mincovním a horním kolegiu. Kurfiřt podepsal zakládací listinu na své narozeniny 28. března 1759.² I medaile, kterou Schega razil na paměť založení akademie zdůrazňuje, že to bylo v den oslavy kurfiřtových narozenin.

Medaili pro Haimhausena razil Schega jako dárek a poděkování za projevovanou přízeň. Zhotovil více odražků v různých kovech, které hrabě mohl rozdávat svým příbuzným, přátelům a kolegům. V mnichovském numismatickém kabinetu jsou stříbrné a měděné exempláře, ve vídeňské sbírce stříbrný a v berlínské měděný odražek. Medaile zachycuje pro budoucnost Haimhausenu oficiální tvář – opis zaznamenává, že je hrabě a také brnění, které určitě nenosil, ukazuje na šlechtice: šlechta odvozovala své postavení od vojenské služby. Paruka naznačuje dvořana, zdobený plášť bohatého muže.

Busta hraběte Haimhausena stojí v mnichovské Síni slávy, jeho portrét visí v bavorské akademii věd. Další obraz má hessenské zemské museum v Darmstadtu: Jan Jiří Edlinger ho na něm namaloval s nejvyšším bavorským domácím řádem sv. Huberta.

1 Národní museum, inv. č. H5-186.629 (AV, 44,5 mm; 34,89 g). Paul Grotemeyer, Franz Anton Schega, Mnichov 1971, s. 71, č. 85.

2 Allgemeinen deutschen Bibliographie 1875-1912.

F. A. Schega, zlatá medaile Zikmunda Haimhausena, 1760, 44,5 mm. Foto T. Kleisner.

REI
METALL·NUMARIAEQ·
PER BOIOAR· PRAESIDI
DE ARTIBUS MERITISS·
GRATI ANIMI MONUM·
D·D·D·
FR·AND·SCHEGA
MDCCLX·

RESÜMEE

Die Medaille auf Sigismund Haimhausen von Franz Schega

Tomáš Kleisner

In der numismatischen Sammlung des Nationalmuseums in Prag befindet sich die große Goldmedaille auf Sigismund Haimhausen (1708-1793), einen bayerischen Beamten und Besitzer der Güter im Egerland, der an der Karlsuniversität in Prag studiert hatte. Er war der Vorsitzende des Münz- und Bergkollegiums München und der gründende Präsident der Bayerischen Akademie der Wissenschaften.

Die Vorderseite der Medaille zeigt Haimhausens Brustbild nach rechts in Perücke, Mantel und Harnisch, das mit der Umschrift „SIGISMUNDUS AB HAIMHAUSEN S.R.I.COMES“ (Sigismund von Haimhausen, Graf des Heiligen Römischen Reiches) ergänzt ist. Auf der Rückseite steht die achtzeilige Inschrift „REI/ METALL.NUMARIAEQ./ PER BOIOAR.PRAESIDI/ DE ARTIBUS MERITISS./ GRATI ANIMI MONUM./ D.D.D./ FR.AND.SCHEGA/ MDCCLX.“ (dem Vorsitzenden des Bayerischen Bergbaus und Münzwesens, dem Verdienstvollsten um die Kunst, als Zeichen der dankbaren Erinnerung gibt, widmet und weihet Franz Andreas Schega 1760.)

Die Medaille schuf Schega als Geschenk für Haimhausen und Dank für die erwiesene Gunst. Schega fertigte mehrere Abschläge in verschiedenen Metallen an, die der Graf an seine Verwandten, Freunde und Kollegen verschenken konnte. Im Münchener Münzkabinett sind Silber- und Kupfermedaillen vorhanden, in der Wiener Sammlung gibt es einen silbernen und in der Berliner Sammlung einen kupfernen Abschlag. Auf der Medaille ist Haimhausens Porträt für die Zukunft festgehalten. In der Umschrift steht, dass er Graf war, und auch der Harnisch, den er ganz bestimmt nicht trug, deutet auf einen Adligen hin: Die Adelsmitglieder leiteten nämlich ihre gesellschaftliche Stellung vom Militärdienst ab. Die Perücke weist auf einen Hofmann, der verzierte Mantel auf einen reichen Mann hin.

Portrét Zikmunda Haimhausena v bavorské akademii věd. Foto Bayerische Akademie der Wissenschaften.